

575 éve született Janus Pannonius

Varasd ?, 1434. augusztus 29. (= szeptember 7.)

Janus Pannonius: *De sua aetate* (1450)

Sextus hic et decimus vitae mihi ducitur annus,
Si verum nato rettulit ipsa parens.
Septimus incipiet, medio cum ardebit Olympo
Mensis ab Augusti tertia fine dies.

Életkoráról (Csorba Győző fordítása)

Íme az év, a tizenhatodik, amióta születtem,
Persze ha nem rosszul mondta fiának anyám.
Augusztus végénél három nappal előbb, ha
Pirkad az ég, itt lesz már a tizenhetedik.

Janus Pannonius: *De se ipso* (1450)

Sextus hic et decimus vitae mihi degitur annus,
Narravit nato si modo vera parens.
Septimus incipiet Septembres ante Kalendas,
Si modo producant tres mihi fila deae.

Magamagáról (Csorba Győző fordítása)

Múlik az év, a tizenhatodik, amióta születtem,
Hogyha ugyan helyesen mondta fiának anyám.
Még szeptember előtt – sorsom fonalát ha a Párkák
Mehagyják –, itt lesz már a tizenhetedik.

Janus Pannonius: *De sua aetate* (1451)

Sextus hic et decimus vitae mihi ducitur annus,
Si nato verum tradidit ipsa parens,
Septimus accedem, cum flava cucurrerit aestas,
Mitior et Phoebum devehet Erigone.
5 Iam mihi vox gravior, iam pubes inguina circum
Serpit, et in Venerem mentula saepe tumet.

Igneam iam visa vibrantur corda puella,
Iam mihi per somnum linthea saepe madent.
Eminus hinc igitur moneo, libere, recedas,
10 Quem puero comitem cura paterna dedit.
Cedat et hircoso trux cum tutore magister,
Nec quisquam iuris me vetet esse mei.
Hac nucibus, teneris hac luce renuntio bullis,
Hac decus Ausoniae sumo virile togae.

Életkoráról (Csorba Győző fordítása)

Rég elmúlt a tizenhatodik születésnapom is, ha
Édesanyám el nem véti a dátumokat;
Jó a tizenhetedik, mire elfut a szőkehajú nyár
És a szelíd ősz felváltja a kánikulát
5 Hangom vastagodik, s ágyéka körül kotorászik
Már a kamasz; vágytól duzzad a vesszeje is.
Szívem lángba borul, ha csupán ránézek a lányra,
Forró álmoktól lucskosodik lepedőm.
Mondom, hagyj békét hát nékem, házitanítóm,
10 Rád csak a gyenge pulyát bízta a gondos atya.
Máshova üsd ezután, zord iskolamester, az orrod!
Bakbúzu nevelő, dolgaimat ne kutasd!
Pár hét, s elhagylak, gyermekruha, gyermeki boglár;
Férfihez illő szép tóga lesz öltözetem.

Janus Pannonius: *De se ipso*

Ille ego et haec cecini Dravum generatus ad altum;
Perlege et haec, si quis cetera forte legis.

Önmagáról (Kurcz Ágnes fordítása)

Mindezt én zengtem, fenséges Dráva szülötte,
Olvasd el, ha netán olvasol ezt meg amaszt.

Megyericsei János: *Epitaphium* (1507) részlet

Tres fuimus clari cognato e sanguine vates
Pannonicam Dravus, quam rigat altus humum
Unus est Janus, patrios qui primus ad oras
Duxit lanigeras ex Helicone deas.

Saját sírfelirata (Tóth István fordítása, javítva)

Hárman lettünk híres költők vérrokonoktól,
Merre a Dráva vize öntözi Pannoniát.
5 Első volt Janus, ki először hozta hazánkba
A' gyönyörű Helikon zöld koszorús szüzeit.

Megjegyzések az idézett versekhez

A Julius Caesar rendeletére használatba került és róla elnevezett Julián-naptár nem volt csillagászatilag teljesen pontos, mert az a tényleges napévnél rövidebb volt, s az ennek áthidalására rendelt szökőévek sem tudták ezt a hibát megfelelően ellensúlyozni. Így történhetett meg, hogy a naptár évszázadok alatt többnapnyi késést halmozott fel. A XV. században a március 21-én esedékes tavaszi napéjegylenlőség március 12-én, azaz 9 nappal korábban következett be. A XVI. század közepére a késésből adódó különbség már 10 napnyira növekedett.

Ennek a tarthatatlan helyzetnek vetett véget a XIII. Gergely pápa által elrendelt naptár-reform. A 1582-ben bevezetett, és a pápáról elnevezett Gergely-naptár, tíznapnyi rukkoltatással kűszöbölte ki a felgyülemlett felesleges napokat; azaz az elmés rendelet szerint, abban az évben október 4-e után nem 5-ét, hanem 15-ét kellett számolni. Azért, hogy az elkövetkező századokban ne keletkezzenek újra fölösleges napok, a százas évek közül csupán a 400-zal maradék nélkül oszthatóak lehettek szökőévek. Tehát 1600 szökőév lett, de 1700, 1800 és 1900 nem. Az ó-naptárban ezek is szökőévek maradtak, így az eltérés a XX. század elején 13 napra növekedett a két kalendárium között; s csupán azért nem nőtt tovább máig, mert a 2000. év, 400-zal osztható lévén, szökőév volt a Gergely-naptárban is.

Az elmondottakból következik, hogy Janus Pannonius születésének naptári ideje, azaz 1434. augusztus 29-e, a 9 napos késést figyelembe véve, a mai szeptember 7-nek felel meg. Csillagászati pontossággal tehát 2009. szeptember 7-én lesz éppen 575 éve annak, hogy a költő megszületett.

Születési helyeként Janus maga a Dráva menti területet jelölte meg. 1467-ben Janus egykori iskolatársa, Battista Guarino, azt írta egy levelében, hogy a költő Váradon (Varadinae) született. Ez alighanem az olasz fül félrehallása lehetett, amely a Varasd (Varasdinae) helynevet az ismertebb Váradra változtatta. Varasd ugyanis valóban a Dráva mentén fekszik. Battista Guarino Janus Pannoniushoz írt elégiájában már korábban is úgy tudta, hogy barátjának otthoni világa a Dalmát partoktól, a Dráva vidékén át, csupán a Duna vonaláig terjed:

Quando erit illa dies, qua tecum visere possim
Littora saxosae proxima Dalmatiae
Illyricumque latus; Dravus quas irrigat oras;
Et glaciem gelidi cernere Danubii.

(Vajon mikor lesz ama nap, amelyen veled együtt látogathatom meg a sziklás Dalmácia közeli tengerpartjait és illyriai oldalát, a vidékeket, amelyeket a Dráva öntöz, és mikor láthatom meg a fagyos Duna jegét.)

Csezmicsei János, a későbbi Janus Pannonius tehát valószínűleg Varasdon született.

Budapest, 2009. szeptember 2.

Szentmártoni Szabó Géza

